

Suzana Marjanić

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
suzana@ief.hr

Medijska slika svijeta o globalnom zagrijavanju ili "Is the Earth Fucked?" (Brad Werner)

Sažetak

Na vremenskom tragu od dvanaest godina nakon Neugodne istine (2006.) Ala Gorea vraćam se na temu o medijskoj slici svijeta o globalnom zatopljenju koja je u zaključku ista kao i te 2006. godine, odnosno 2008. godine kada je časopis Treća priredio tematski broj o animalističkom/veganskom ekofeminizmu. I dalje se medijski zataškava istina o tome na koji način stočarstvo (mesna i mliječna industrija) utječe na klimu.

Ključne riječi: *globalno zatopljenje, stočarstvo, medijsko prešućivanje, post-istina.*

Ispostavilo se da je čovjekova moć nad prirodom moć koju neki ljudi imaju nad drugima, a Priroda im je oruđe u tome.

C. S. Lewis¹⁰⁵

Očito je da javni mediji o efektu staklenika isključivo pišu kao o problemu ispušnih plinova i industrijskoga zagađenja, dok se vrlo malo govori o utjecaju stočarstva na klimu. Naime, iako je u svojoj knjizi *Neugodna istina* (2006) Al Gore iznio pregršt neugodnih istina o planetarnoj pojavi globalnoga zatopljenja, ipak, kao što je istaknula PETA, začudo nije eksplicitnije obrazložio još jednu neugodnu istinu, a koja sasvim jasno pokazuje da su mesna i mliječna industrija, dakle, stočarstvo, jedan od najvećih čimbenika koji pridonosi emisijama stakleničkih plinova (usp. "Clearing a Few Things Up for Al Gore", [http](http://)).¹⁰⁶

Tu dihotomijsku medijsku sliku svijeta možemo apostrofirati podatkom iz "klimatske" knjige Naomi Klein *Kapitalizam protiv klime: ovo mijenja sve* – nastup Brada Wenera, istraživača složenih sustava, na Jesenskoj konvenciji Američke geofizičke udruge u San Francisku 2012., nosio je naslov "Is the Earth Fucked?", a njegov je odgovor bio i više nego eksplicitan: "Yeah, pretty much" (usp. Klein 2015:375). Jednako tako i dokumentarna serija *Klimatski utjecaj na povijest* (*How Climate Made History*, 2015) koja se već neko vrijeme emitira na kanalu *Viasat History*, dokumentira da se trenutačno nalazimo u fazi ekstremnih vremenskih uvjeta bez presedana koja je obilježena prirodnim katastrofama nevjerojatnih razmjera: smrtonosne suše, masivne poplave, otapanje polarnih ledenih kapa i razorne oluje, trenutne poplave u Italiji (studeni 2018.).¹⁰⁷

S druge pak strane kad su "potrebne" medijske optužbe protiv niše prava životinja, nažalost navedeno ne izostaje, te ovom prigodom navodim jedan od slučajeva medijske osude navedenoga modusa u Hrvatskoj. Naime, medijske optužbe mogle su se čuti nakon PETA-ine (People for the Ethical Treatment of Animals) izložbe *Holokaust na vašem tanjuru*, a koju je u Zagrebu organizirala udruga Prijatelji životinja, inače prva udruga za prava životinja u Hrvatskoj, osnovana 2001. godine, 24. ožujka 2004. godine. Udruga Prijatelji životinja prilikom spomenute PETA-ine izložbe u Zagrebu konfrontirala se s medijskim osudama bez obzira što je koordinator kampanje Matt Prescott također "Židov čije su članove obitelji ubili nacisti" i bez obzira što su jasno istaknuli smisao navedene analogije: "Ne izjednačuju se žrtve, već se ukazuje na isti tip zločina".¹⁰⁸ Naime, prilikom PETA-ine izložbe *Holokaust na vašem tanjuru* posebno je naglašena opasnost od navedene zooporedbe s učinkom *realnog* koju antropocentrizam *dozvoljava* samo u postupcima prema "ne-ljudskim životinjama": "Te usporedbe su posebno uznemirujuće jer impliciraju zahtjev da se ljude ne tretira

105 Andreas Malm navedenim citatom potkrepljuje temeljnu istinu o strukturi socijalne moći i uništavanju okoliša (2018:395).

106 O Konvenciji o klimi usp. Cifrić 2012:2017.

107 Usp. <https://mojtv.hr/serije/36426/klimatski-utjecaj-na-povijest.aspx>

108 www.prijatelji-zivotinja.hr/html/holokaust-reakcije.html

'kao životinje', s pretpostavkom da se sa životinjama smije postupati 'kao sa životinjama'¹⁰⁹. S druge pak strane, što se tiče akcija Prijatelja životinja koje sustavno upozoravaju na utjecaj stočarske industrije na klimu, leži druga strategija "odgovora" medija – šutnja, zataškavanje činjenica.

Na vremenskom tragu od dvanaest godina¹¹⁰ nakon *Neugodne istine* (2006.) Ala Gorea vraćam se na temu o medijskoj slici svijeta o globalnom zatopljenju koja je u zaključku ista kao i te 2006. godine, odnosno 2008. godine kada je časopis *Treća* priredio tematski broj o animalističkom/veganskom ekofeminizmu. I dalje se medijski zataškava istina o tome na koji način stočarstvo (mesna i mliječna industrija) utječe na klimu.

O tom zataškavanju pored knjige Naomi Klein svjedoči i knjiga švedskoga ekologa i publicista Andreasa Malma *Fosilni kapital* koji ne spominju stočarstvo u kontekstu globalnoga zatopljenja. S druge pak strane aktivisti za prava životinja ustrajno govore o tome kako "jedenje mesa uzrokuje globalno zatopljenje", kako je i glasio jedan od brojnih transparenta na Maršu za životinje u Zagrebu 8. prosinca 2018. godine. Za razliku od aktivističkoga glasa mediji i nadalje zataškavaju navedenu istinu; primjerice, članak u *Guardianu* koji je 5. prosinca 2018. tematizirao globalno zatopljenje kao ilustraciju stavlja paru i dim elektrane na ugljen Belechtov u Poljskoj,¹¹¹ što je, pored one iz niše prometa, tipična medijska slika o navodnim uzrocima globalnoga zatopljenja. Navedeni članak jedan je od pokazatelja kako je utjecaj mliječne i mesne industrije na globalno zatopljenje i dalje prepušten medijskoj zataškanoj priči.

No, da se nakratko zaustavimo na knjizi *Neugodna istina* (2006.) Ala Gorea. Istina, Al Gore je u *Neugodnoj istini*, u poglavlju u kojemu govori o stakleničkim plinovima, upozorio da je 60 posto metana koji se trenutačno nalazi u atmosferi rezultat antropogenoga djelovanja, a nastaje odlaganjem otpada, uzgojem tzv. stoke, izgaranjem fosilnih goriva, pročišćavanjem otpadnih voda i drugim industrijskim aktivnostima te da se pri masovnom uzgoju tzv. stoke, tekuće gnojivo pohranjuje u divovskim spremnicima koji ispuštaju metan (Gore 2007:28). Naime, valja istaknuti kako u Europi 17 posto emisije metana potječe od životinjskoga gnoja (Lay, Kufrin, Puđak 2007:19; usp. "Stočarstvo će nam doći glave", [http](http://www.prijatelji-zivotinja.hr/holokaust//analogija.html)).¹¹² Ukratko kao što demonstrira Anamarija Helena Milardović u svojoj ekobrošuri *Hrana i ekologija* – ekološka cijena mesa su globalno zagrijavanje, staklenički plinovi, širenje pustinja, kisele kiše, trošenje pitke vode i nestajanje prašuma koje su pluća planeta Zemlje (Milardović 2016:8).

109 www.prijatelji-zivotinja.hr/holokaust//analogija.html

110 Naime, na navedenu se temu vraćam ponovo nakon deset godina kompariranjem podataka koliko se te 2008. i danas (2018.) medijski pisalo o navedenoj problematici, dakle, o utjecaju mesne i mliječne industrije na globalno zatopljenje (usp. Marjanić 2008), tako da će neki podaci referirati (u formi autocitatnoga "razgovora") na ovaj moj prethodni tekst od deset godina ranije.

111 Usp. "The Guardian view on climate change: too much, too soon", [http](http://www.theguardian.com/environment/2018/dec/05/guardian-view-on-climate-change-too-much-too-soon).

112 Prema FAO izvješću (UN-ova Organizacija za hranu i poljoprivredu) iz 2006. godine, stočarstvo (crijevne fermentacije i gnojivo, životinjski izmet) je odgovorno za 35-40 posto antropogene emisije metana (Steinfeld 2006:XXI-XXII, 112-115).

Tako Darko Grbeša, što se tiče istraživanja kod nas a koja su se usmjerila na smanjivanje emisije metana s mogućnosti promjene hrane kod mliječnih krava, pokazuje da je metan nakon ugljik dioksida drugi najvažniji staklenički plin i odgovoran je za 2-3% globalnog zatopljenja. Nadalje: smanjenje emisije metana je brži i učinkovitiji način ublažavanja efekta staklenika nego redukcija emisije ugljik dioksida zato što on ima kraći poluživot (10 vs 100 godina) od ugljik dioksida. “Dodatno, metan ima 23 puta jači toplinski učinak i njegova koncentracija u atmosferi raste brzinom od 120%, a ugljik dioksida 30% u 20 stoljeću. Glavni (>50%) izvor antropogenog metana je poljoprivreda, a unutar poljoprivrede proizvodnja riže i držanje preživača. Kako prosječno mliječna krava proizvodi 250 (150-760) l/d metana, one su glavni antropogeni izvor metana u RH i Europi” (Grbeša 2008).¹¹³

Prije deset godina ili bez medijskih promjena: zataškavanje istine

Tada, 2006., 2008. godine zanimale su me činjenice zbog čega se animalističke ekofeminisice (osim Carol J. Adams i Marti Kheel) nisu pozornije pozabavile raskrinkavanjem u medijskoj obrnutoj slici svijeta zataškane činjenice – utjecajem mesne i mliječne industrije, odnosno stočarstva na globalno zatopljenje.¹¹⁴ Naime, 2006., 2008. godine zanimalo me na koji način ekofeministice govore o globalnom zatopljenju i pritom sam došla do sljedećih zaključaka. Iz radova animalističkih ekofeministica (uz izuzetke npr. Carol J. Adams i Marti Kheel) zamjetno je kako je ekofeminizam ipak djelomično zanemario istaknuti, a povodom apokaliptičkih realnih objava globalnoga zatopljenja, što je eufemizam za globalno prženje, medijski zataškanu priču – u ovom slučaju utjecaj mesne i mliječne industrije, odnosno stočarstva na globalno zatopljenje, i time su još jednom potvrdile kako ipak postoji raskorak između ekofeminističke teorije i prakse, te su modus djelotvorne prakse u tom segmentu prepustile animalistima za prava, odnosno oslobođenje životinja. Čini mi se da je kao prvi razlog moguće izdvojiti činjenicu da je doista mali broj ekofeministica orijentiran na problematiku prava, odnosno oslobođenja životinja. Tako Greta Gaard u vegetarijanski ekofeminizam ubraja sljedeće teoretičarke i teoretičare: Carol J. Adams, Norma Benney, Lynda Birke, Deane Curtin, Josephine Donovan, Greta Gaard, Lori Gruen, Ronnie Zoe Hawkins, Marti Kheel, Brian Luke, Jim Mason i Deborah Slicer (Gaard 2002:118).

Naime, dok su neke ekofeministice prepuštene antropocentričnoj šutnji o problematici suvremenoga holokausta nad životinjama, druge (koje su u manjini) ustrajno upozoravaju na opresiju nad neljudskim životinjama, ističući kako je specizam povezan s rasizmom, seksizmom, klasizmom, i drugi opasnim -izmima (Gaard 2002:117). Tako radovi radikalnih (kulturalnih) i/ili spiritualnih feministica (npr. Susan Griffin, Starhawk, Riane Eisler i Charlene Spretnak) ne podržavaju ni vegetarijanstvo/veganstvo ni pokret za prava, odnosno oslobođenje životinja, iako priznaju povijesnu poveznicu između žena, životinja i prirode (Gaard 2002:126).

¹¹³ O tome kako su se znanstvenici usmjerili na ublažavanju proizvodnje metana u mliječnih krava umjesto na moguće ukidanje mesne i mliječne industrije pisala sam u članku iz 2008. godine.

¹¹⁴ Pritom bih upozorila na ekofeminističku web-stranicu *Global Warming Resources* (http://www.ecofeminism.net/content/global_warming.htm).

Pritom kao i prije deset godina tako i danas vlada medijska dihotomijska slika o globalnom zatopljenju, naime, ozbiljnim pokušajima ukazivanja na globalno zatopljenje suprotstavljaju se uporne post-istine o tome kako navodno kao ljudska vrsta ne utječemo na globalno zatopljenje. A upravo su dva glavna obilježja antropocena – klima i čovjek (usp. *Homo climaticum* 2017:6).¹¹⁵ Tako krajem studenoga 2018. godine mediji su prenijeli vijest da je navodno ispalo "da je alarmantno istraživanje o zagrijavanju oceana – pogrešno".¹¹⁶ Današnja situacija svjedoči o alternativnim činjenicama i dobu *post-istina* (*post-truth*) u kojemu nije više riječ o mistifikacijama u smislu proizvođenja činjenica nego zatiranja prvotnih činjenica u ime alternativnih činjenica, u ime laži, prevara, opsjena; namjerno proizvođenje neistinite predodžbe o nečemu koje, kao i politolog Nebojša Blanuša (2011) određujem ciničkim teorijama zavjera – prijevara, obmana. Tako jedna od brojnih zataških istina jest i ta da je najveći svjetski zagađivač američka vojska koja godišnje proizvede oko 750 000 tona toksičnog otpadnog materijala, više od pet najvećih kemijskih tvornica u Americi zajedno. Naravno, zagađivanje se događa globalno s obzirom da Amerika ima svoje baze u nekoliko desetaka zemalja (*Cenzurirano* 2004 2004:73).¹¹⁷

U kontekstu navedenih teorija zavjera pripada i priča o *chemtrailsima* gdje jedna od interpretacija govori o tome da je riječ o navodnoj strategiji spašavanja Zemlje od globalnoga zatopljenja. Naime, ispuštanjem sumpornoga dioksida u atmosferu povećati će se njegova koncentracija i on će reflektirati Sunčevu svjetlost natrag u svemir. No pritom znanstvenici pridodaju istinu kako hlađenje planeta nije isto što i poništavanje klimatskih promjena (prema "Kontroverzni plan", 2018, [http](http://)).

Dakle, kao što sam već istaknula, globalnim problemom – utjecajem mesne i mliječne industrije, odnosno stočarstva na globalno zagrijavanje, ponajviše se u ekofeminističkim krugovima pozabavila Carol J. Adams (uz Marti Kheel), i to uglavnom na temelju zaključaka Frances Moore Lappé iznesenima u jednoj od, rekla bih, najključnijih knjiga iz navedenoga područja – *Diet for a Small Planet* (1971), a koja je kontrakturnim aktivistima sedamdesetih godina slovila i kao vegetarijanska biblija (usp. Gaard 2002:124). Naime, Frances Moore Lappé je navedenom knjigom, u kojoj se bori protiv proizvodnje mesa i to na ekološkim osnovama, ukazala da jedenje životinja itekako utječe i na globalno zatopljenje.¹¹⁸ Odnosno, njezinim riječima, te davne 1971. godine:

115 Upućujem na negiranje antropocenoga narativa iz niše postkolonijalne kritike Dipesh Chakrabartya koji jasno ističe da je kriza posljedica što jedni imaju više od drugih, što jedni uzimaju od drugih, a akumulacija fosilnog kapitala upravo je nijekanje univerzalne dobrobiti jedne vrste (prema Malm 2018:489).

116 Usp. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ispalo-je-da-je-alarmantno-istrazivanje-o-zagrijavanju-oceana-pogresno/2045133.aspx>

O pokretu za poricanje postojanja klimatskih promjena usp. Klein 2015:46.

117 *Projekt Cenzurirano* od 1976. godine vodi Odsjek za sociologiju Fakulteta društvenih znanosti Sonomi, SAD.

118 Frances Moore Lappé je utvrdila na temelju brojnih istraživanja kako je potrebno devet i pol kilograma proteina koji se daju teletu da bi se proizvelo pola kile životinjskoga proteina za ljude; dakle, povratno se tim mesnim uzgojem dobiva samo pet posto od onoga što je uloženo, tako da je tu vrstu proizvodnje proteina nazvala "obrnuta proizvodnja proteina".

“Stoka je odgovorna za ispuštanje golemih količina metana u atmosferu, što pridonosi globalnom zatopljenju. Štoviše, komercijalna invazija na prašume Južne i Središnje Amerike danas podrazumijeva da stočarska gospodarstva na jedan-i-jedan-pol rali u sekundi uništavaju preostale prašume širom svijeta” (Moore Lappé 1991:XVI).

Tako France Moore Lappé, koja je kao istraživačica problema gladi u svijetu ostvarila znatan utjecaj na brojne feministice, među ostalim iznosi podatak da prosječna količina vode koja je potrebna za prehranu osobe koja slijedi vegansku prehranu iznosi 1362 litara dnevno, a prosječna količina vode koja je dnevno potrebna za prehranu ovo-lakto-vegetarijanca iznosi 5448 litara, te prosječna količina vode koja je dnevno potrebna za osobu koja slijedi američki način prehrane iznosi 19 068 litara. Nadalje utvrđuje da se polovica vode koja se troši u SAD-u koristi za hranu kojom se hrani tzv. stoka (kako je riječ o specifičkom terminu, uvijek ću prije njega stavljati odrednicu *tzv.*) (Moore Lappé 1991:10). I u recentnim znanstvenim radovima i nadalje se ukazuje na navedenu problematiku, koja ipak olako (zbog lobija prehrambene industrije) ne dopijeva u medijsku sliku svijeta: tako David i Marcie Pimentel (2003) ukazuju da je potrebno jedanaest puta više fosilnoga goriva za proizvodnju životinjske bjelančevine nego što je potrebno za proizvodnju biljne bjelančevine. Osim toga, kako je to već 1971. godine utvrdila Frances Moore Lappé, u navedenom članku dokazuju, da mesna prehrana zahtijeva mnogo više energije, zemlje i vodnih resursa nego laktovegetarijanska prehrana koja je stoga održivija od američke prehrane koja se temelji na mesu.¹¹⁹

U tome smislu ne znam da li nam preostaje samo da potpisujemo peticije koje govore kako je poljoprivreda jedan od najvećih svjetskih doprinosa klimatskim promjenama, odgovorna za 14,5% emisija stakleničkih plinova – više od cjelokupnog sektora prometa. Navedeno podrazumijeva više od automobila, zrakoplova, vlakova i brodova zajedno (usp. Vermeulen et al. 2012:195-222).¹²⁰ Ili kao što predlaže Brad Wener – može nas spasiti samo masovni socijalni pokret, ono što Naomi Klein naziva Blokadijom koja se bori za reproduktivna prava planeta kao cjeline – “protiv dekapitiranih planina, protiv potopljenih udolina, iskrčenih šuma, frakiranih vodenih površina, površinskih kopova, zatrovanih rijeka, ‘kanceroznih sela”” (usp. Klein 2015:376, 370). No, nažalost sve je isto (kao i prije 10, 12 godina) jer kao što neki aktivistički mediji prenose, UN-ova konferenciju o klimatskim promjenama (COP24/**Conference of the Parties**, Katowice, 2018)¹²¹ održala se pod vrlo teškom

119 Osim toga, *Ecofeminist Task Force Recommendation* na konferenciji National Women’s Studies Association (NWSA) 1990. godine utvrdila je da jedenje mesa ima ozbiljne ekološke posljedice kao što su deforestacija, erozija tla, ogromna potrošnja vode, nerekicirane životinjske izmetine, ogromna potrošnja energije i sirovina. *Ecofeminist Task Force Recommendation* sadrži 22 stavka, a 11 od njih upućuje upravo na ekološke posljedice jedenja mesa, a temelje se na knjizi Johna Robbinsa *Diet for a New America* (Adams 1993:214), koja se inače smatra biblijom vegetarijanstva.

120 Riječ je o podacima koje sam preuzela s web-stranice peticije “World climate conference in Poland: Put animal agriculture onto the agenda!”. Usp. <https://proveg.com/cop24-petition/?fbclid=IwAR2K1RHeahGfLfR6tgTcTeeLuaKkaHzJjJPHo0GxUDt92EIydf6MiTkHXU>

121 Katowice su odabrane za najvažniju UN-ovu konferenciju o klimatskim promjenama nakon Pariškog ,tranzicije navedenoga grada iz rudarsko-industrijskoga u moderno industrijsko, gospodarsko, tehnološko i kulturno središte. Glavni cilj Pariškog sporazuma (Konferencija UN-a o klimatskim promjenama COP21) iz 2015. godine bilo je smanjenje emisije stakleničkih plinova, posljedice korištenja fosilnih goriva (treset, ugljen, nafta, zemni plin) te ograničenje rasta globalne temperature na razinu između 1,5 i 2 stupnja Celzijevih u odnosu na predindustrijsku razinu. Usp. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-nedjelju-pocinje-nova-konferencija-o-klimi-samo-nekim-cudom-mozemo-uspjeti/2046577.aspx>

mesnom prehranom čime je pridonijela s 4 tisuće tona stakleničkih plinova (“Meat-heavy Menu”, 2018, [http](#)). Tako je Stephanie Feldstein, ravnateljica programa Populacije i održivosti u Centru za biološku raznolikost (Population and Sustainability program at the Center for Biological Diversity) izjavila da je meni koji se temelji na mesu u sklopu COP24 uvreda radu same konferencije (“Climate hypocrites”, 2018, [http](#)). Unatoč tome, mediji su uglavnom isticali kako je riječ o “zelenoj” konferenciji jer kako bi ograničili ugljični otisak konferencije i postigli lokalnu neutralnost ugljika, isticalo se da su organizatori konferencije poduzeli niz mjera, npr. besplatan javni prijevoz za sve sudionike za vrijeme trajanja konferencije; uveden je reciklirani namještaj od kartona (“**Započela 24. UN-ova Konferencija o klimatskim promjenama**”, 2018).

Aktivizam i *buen vivir*

Upravo zahvaljujući udruzi Prijatelji životinja kod nas su objavljene dvije ekobrošure koje upozoravaju na tu medijsku zataškanu istinu:¹²² *Stočarska industrija i klima – EU loše čini gorim* (Švedska ljevičarska stranka, GUE/NGL, Europski parlament, 2008. – izvještaj švedskog zastupnika u Europskom parlamentu Jensa Holma i novinara Toiva Jokkale)¹²³ i spomenuta ekobrošura koju sam uvodno navela (usp. Milardović 2016). U svom predgovoru izvještaju *Stočarska industrija i klima – EU loše čini gori*, koji je napisao i objavio u suradnji s Toivom Jokkalom, Jens Holm navodi da prema UN-ovoj Organizaciji za hranu i poljoprivredu (FAO), stočarska i mesna industrija uzrokuju 18% cjelokupne emisije plinova odgovornih za efekt staklenika. To je, kako sam već navela, više od zagađenja koje uzrokuje cijeli svjetski transportni sektor. Prema tome promjena u našim prehrambenim navikama može dati značajan doprinos neophodnom smanjenju štetnih emisija. Tako je povodom promocije navedene ekobrošure Luka Oman, predsjednik udruge Prijatelji životinja, istaknuo sljedeće: “Ovo izvješće daje jasnu i znanstveno potkrijepljenu poruku da Hrvatska zbog dobrobiti ljudi i životinja treba ukinuti subvenciju mesne i mliječne industrije. Ako želi misliti na budućnost i održivost na ovom području, svoju financijsku potporu trebala bi davati proizvodnji hrane koja ne rasipa prirodne resurse i ne razara okoliš u kojem živimo.”

Tu su dakako i akcije Prijatelja životinja koje sustavno upozoravaju na navedenu zataškanu medijsku istinu, kao što je to nedavno upozorila i prva naša etnozoološka izložba *O životinjama i ljudima* u Etnografskom muzeju u Zagrebu (kustosice: Željka Petrović Osmak, Tea Rittig Šiško, Gordana Viljetić, 2017). Rekla bih da je riječ upravo o ta tri ključna segmenta koja su radila na niši uloge istine što se tiče suodnosa stočarske industrije i klime u lokalnom kontekstu – dakle, navedene dvije brošure, animalistički aktivizam (u prvom redu udruge Prijatelji životinja) i spomenuta izložba.

¹²² O sporednoj ulozi istine u medijima usp. istoimeni zbornik radova, ur. Sead Alić i Marin Milković.

¹²³ Jens Holm član je Europskog parlamenta i predstavlja Švedsku ljevičarsku stranku; član GUE/NGL parlamentarne skupine i član parlamentarnog Odbora za okoliš i Odbora za međunarodnu trgovinu. Toivo Jokkala švedski je novinar i pisac. Od 2005. godine glavni je urednik švedskog časopisa za prava životinja *Djurens Rätt*, a od 2003. do 2006. godine djeluje kao suradnički urednik *Fronesis*, nagrađenog švedskog časopisa koji se bavi socijalnim pitanjima. Podaci su preuzeti s portala udruge Prijatelji životinja.

Nažalost, sama je izložba u jednoj anonimnoj kritici bila napadnuta od, kako pretpostavljam, dviju predstavnica jedne zagrebačke udruge, no pritom se u svome obračunu kritičarke nisu sjetile spomenuti i navedenu činjenicu da je riječ o našoj prvoj etnozoološkoj izložbi koja je pritom uvela i pitanje prava životinja (navedeni je segment anonimne kritičarke osobno i osobito zasmetao).

Tako je, među ostalim, a na tragu spomenute brošure izložba *O životinjama i ljudima* upozorila na subvencioniranja mesne i mliječne industrije te industrije jaja; naime, države izravno subvencioniraju i poljoprivrednu industriju koja mesnu opskrbljuje hranom, farmaceutsku industriju koja proizvodi antibiotike i hormone rasta za životinje u uzgoju te kemijsku industriju koja je opskrbljuje golemim količinama herbicida, pesticida i gnojiva (usp. Milardović 2016).¹²⁴ Riječ je samo o nekim segmentima koji su se izložbeno mogli pročitati na navedenoj izložbi, a pritom su se kustosice uglavnom koristile podacima iz navedenih dviju ekobrošura koje je objavila udruga Prijatelji životinja.

Iako je ključna riječ knjige Naomi Klein *Ovo mijenja sve. Kapitalizam protiv klime* (2014.)¹²⁵ ekstraktivizam, ekonomski problem koji neki politolozi označavaju navedenim pojmom kojim su nekoć opisivane ekonomije utemeljene na neprekidnom vađenju sirovina iz zemlje, obično za izvoz u tradicionalne kolonijalne sile, gdje se onda dodavala “vrijednost”, nažalost navedena teoretičarka ne spominje mesnu industriju, stočarstvo kao bitan izvor globalnoga zagrijavanja (usp. Marjanić 2008). Istina, Naomi Klein u svemu tome, u ekstraktivizmu, vidi srž problema što se tiče kapitalističkoga sustava, pri čemu klimatologija dovodi u pitanje korijene navedene logike. Isto tako kada spominje Blokadiju, kako određuje aktivistički pokret, Naomi Klein ne spominje ekofeminizam kao što ne imenuje ni pokret Vandane Shive, kao i nekih drugih ekofeminističkih aktivistica. Naime, samo ih usputno spominje (Klein 2015:176) kao *žene koje su u Indiji i Keniji davale otpor*. Ukratko, navedenom knjigom autorica nastoji dokumentirati kako klimatska kriza dovodi u pitanje ne samo kapitalizam nego i temeljne civilizacijske narative o beskonačnom rastu i napretku (Klein 2015:150-151). U okviru navedene kritike Naomi Klein spominje i latinoamerički koncept *buen vivir*, *dobar život*, koncept ravnoteže i sklada blizak mnogim starosjedilačkim kulturama. Pritom autorica napominje kako Leanne Simpson, spisateljica i edukatorica plemena Mississauga Nishnaabeg, ističe kako joj je za koncept *buen vivir* ipak draži prijevod *neprekidno ponovo rađanje* za koji je prvi put čula od spisateljice i aktivistice naroda Anishinaabea Winone LaDuke (Klein 2015:370). Kad je Ekvador 2008. godine prihvatio novi ustav, postao je prva država u svijetu koja je u ustav uvela prava prirode. Tako 71. članak državnog ustava glasi: “Priroda ili *Pachamama*, gdje život nastaje i obnavlja se, ima pravo da se njezino postojanje u potpunosti poštuje jednako kao i pravo na održavanje i obnovu važnih ciklusa, struktura, funkcija i evolucijskih procesa” (Klein 2015:370).

124 Usp. npr. *Meat Atlas – Facts and figures about the animals we eat. cover meat atlas*. 07. Jan. 2014. Heinrich Böll Foundation, BUND, Le Monde Diplomatique. Usp. https://www.boell.de/sites/default/files/meat_atlas2014_kommentierbar.pdf

125 Kao što sama autorica navodi kako joj je bio težak prijelaz od proučavanja doktrine šoka na klimatologiju, sve dok nije uočila kako je riječ o istoj političkoj niši. Jednako tako i Andreas Mal u borbi protiv fosilnoga kapitala navodi kako shvaća da je sve veći interes za problematiku energije i klimatske promjene među marksistima i sve veći interes za marksizam među onima koji proučavaju energiju i klimatske promjene (Malm 2018:492-493).

Dakle, alternativa postoji – ili *buen vivir* ili nekropolitika sa zastavama kao suvremenim totemima u okviru kojih godišnje kao ljudska vrsta uništavamo oko 50 000 biljnih i životinjskih vrsta. Tu je onda potrebno napraviti sjedinjenje razmatranja koje donose glavne klimatološke rasprave sa studijama poput *Stočarska industrija i klima – EU loše čini gorim* Jensa Holma i Toiva Jokkale koju, recimo, Naomi Klein i Andreas Malm ne navode u popisu literature a čime bi se klimatologija spojila s pokretom za prava za životinja, odnosno kao što navodi Naomi Klein: “Ropstvo nije predstavljalo krizu britanskoj i američkoj eliti sve dok ga abolicionizam nije pretvorio u nju. Rasna diskriminacija nije bila kriza sve dok je takvom nije učinio pokret za građanska prava. Spolna diskriminacija postala je krizom tek nakon akcije feminističkog pokreta. Apartheid nije bio kriza sve dok ga u nju nije pretvorio pokret protiv aparthejda” (Klein 2015:15). Istina, zamjetno je da u navedenom nizu Naomi Klein ne navodi pokret za oslobođenje životinja. Ostaje u potpunosti prešućen, što i više nego zabrinjava, s obzirom da je riječ o posljednjem pokretu za oslobođenje i to naših, kako ih označava primatolog Craig Stanford – ZNAČAJNIH DRUGIH (*significant others*)...

Foto 1: fragment jednoga od izložbenih panoa na prvoj našoj etnozoološkoj izložbi *O životinjama i ljudima* (Etnografski muzej, Zagreb, 2017) koja je uključila i prava životinja, a time i pitanje o povezanosti globalnoga zatopljenja i stočarstva – mesne i mliječne industrije (prema Milardović 2016:9).

Foto 2: Marš za životinje u organizaciji Prijatelja životinja i Udruge Pobjede povodom Međunarodnog dana prava životinja, 8. prosinca 2018. Zagreb, Arhiv Prijatelja životinja

Literatura:

- Adams, Carol J. *The Feminist Traffic in Animals*. U: *Ecofeminism: Women, Animals, Nature*. Ur. Greta Gaard. Temple University Press, Philadelphia, 1993., str. 195-219.
- Alić, Sead, Milković, Marin (ur.) *Sporedna uloga istine u medijima. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog simpozija Filozofija medija 21. – 22. 09. 2017.* Zagreb: Sveučilište Sjever, Koprivnica i Centar za filozofiju medija i mediološka istraživanja, Zagreb, 2018.
- Blanuša, Nebojša. *Teorije zavjere i hrvatska politička zbilja 1980. – 2007.* Plejada, Zagreb, 2011.
- Cenzurirano 2004: 25 najznačajnijih priča koje su prešutjeli zapadni mediji* (prir. Peter Phillips i Projekt Cenzurirano). TELEDisk, Zagreb, 2004.
- Cifrić, Ivan, *Leksikon socijalne ekologije. Kriičko promišljanje*, Školska knjiga. Zagreb, 2012.
- Clearing a Few Things Up for Al Gore*. http://blog.peta.org/archives/2007/03/clearing_a_few.php?c=weekly_ews
- Climate hypocrites flock to Katowice & eat the wrong food*. <https://www.whaleoil.co.nz/2018/12/climate-hypocrites-flock-to-katowice-and-eat-the-wrong-food/>
- Gaard, Greta, *Vegetarian ecofeminism*. *Frontiers*, 23 (3/ 2002), str.117-146.

- Gore, Al. *Neugodna istina: planetarna pojava globalnog zagrijavanja i što u vezi s njom možemo poduzeti*. Algoritam, Zagreb, 2007.
- Grbeša, Darko. *Učinkovitost hranidbenih čimbenika u ublažavanju proizvodnje metana u mliječnih krava*. U: 38. *Hrvatski simpozij mljekarskih stručnjak s međunarodnim sudjelovanjem*, Hrvatska mljekarska udruga, Zagreb, 2008., str. 22-24.
- The Guardian view on climate change: too much, too soon*, https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/dec/05/the-guardian-view-on-climate-change-too-much-too-soon?CMP=fb_gu&fbclid=IwARoNUK7tt3UWuDf3sHx2wRnbaRwKCxM56Z-YQDLsrPa3hZcviOMxg-YyanM
- Holm, Jens i Toivo Jokkala, *Stočarska industrija i klima – EU loše čini gorim*. Prijatelji životinja, Zagreb, 2008.
- Homo climaticum*. Skupina autora. Zagreb: Booksa. Zagreb, 2017.
- Klein, Naomi. *Ovo mijenja sve. Kapitalizam protiv klime*. VBZ, Zagreb, 2015..
- Kontroverzni plan za spas Zemlje: Prskanje kemikalija iz aviona*. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kontroverzni-plan-za-spas-zemlje-prskanje-kemikalija-iz-aviona/2047456.aspx>
- Lay, Vladimir, Krešimir Kufrin, Jelena Puđak. *Kap preko ruba čaše: klimatske promjene i Hrvatska*. Hrvatski centar "Znanje za okoliš", Zagreb, 2007.
- Malm, Andreas. *Fosilni kapital. Uspon parnoga pogona i korijeni globalnog zatopljenja*. Fraktura, Zagreb, 2018
- Marjanić, Suzana. 2008. *Ekofeminizam o 'etici' medijski zataškane priče: utjecaj mesne i mliječne industrije na globalno zatopljenje*. Treća: časopis Centra za ženske studije 10 (1/2008), str. 65-86
- Meat-heavy Menu at UN Climate Conference Could Contribute 4,000 Metric Tons of Greenhouse Gases*. https://www.biologicaldiversity.org/news/press_releases/2018/climate-conference-menu Pristup, 12.2.2018.
- Milardović, Anamarija Helena. *Hrana i ekologija*. Dvostruka duga, Čakovec, 2016.
- Moore Lappé, Frances. *Diet for a Small Planet. Twentieth Anniversary Edition*. New York: Ballantine Books, New York, 1991 (1971)
- Pimentel, David i Marcia Pimentel. *Sustainability of meat-based and plant-based diets and the environment*. The American Journal of Clinical Nutrition, 78 (3/2003), str. 660-663.
- Steinfeld, Henning, Pierre Gerber, Tom Wassenaar, Vincent Castel, Mauricio Rosales i Cees de Haan, *Livestock's Long Shadow: Environmental Issues and Options*, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome 2006., <http://www.fao.org/docrep/010/a0701e/a0701e00.htm>

Stočarstvo će nam doći glave. www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=995

Vermeulen, Sonja J, *Climate change and food systems.* Annual Review of Environment and Resources 37 (195/ 2012),str.222. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/881annurev.pdf>

Započela 24. UN-ova Konferencija o klimatskim promjenama. <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/1198/zapocela-24-un-ova-konferencija-o-klimatskim-promjenama>

The Media Image of the World on Global Warming, or “Is the Earth Fucked?” (Brad Werner)

Abstract

Twelve years after An Inconvenient Truth (2006) by Al Gore and along the same lines, I return to the subject of the world’s media image of global warming, which is ultimately the same as it was in 2006 i.e. 2008 when the journal Treća published a theme issue on animalistic/vegan eco-feminism. The media still obliterate the truth as to how livestock farming (meat and dairy industry) influences the climate.

Key words: *global warming, livestock breeding/ agriculture, media cover-ups, post-truth.*

This journal is open access and this work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.